Anne Hartoneva
hallitusneuvos
oikeusministeriö
27.9.2022

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Yhdistyneiden Kansakuntien kanssa Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimivan Helsingin kriminaalipoliittisen instituutin perustamisesta tehdyn sopimuksen ja sen muuttamisesta tehdyn pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta annetun lain muuttamisesta, HE 97/2022 vp

Esityksen tausta

Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti, Heuni, on perustettu Suomen ja YK:n välisellä sopimuksella vuonna 1981. Sopimuksessa määritellään instituutin toiminnan peruslähtökohdat, kuten tavoitteet, päätehtävät ja organisaatio. Heunin päätehtävänä on kriminaalipolitiikan alan tutkimus ja tiedonvaihto. Heunia koskeva lainsäädäntö on ja sen tulee olla YK:n kanssa solmitun sopimuksen mukaista. Heuni toimii oikeusministeriön hallinnonalalla.

Heunia koskevassa lainsäädännössä on tarpeen ottaa huomioon yleisen lainsäädännön kehitys niissä rajoissa kuin YK:n kanssa solmittu sopimus antaa myöten. Voimassa oleva Heunia koskeva lainsäädäntö on esimerkiksi virkamieslainsäädännön ja hallinnon järjestämisen kehitykseen nähden vanhentunutta. Siltä osin kuin lainsäädäntö ulottuisi sopimuksessa määrättyihin asioihin, sopimusta tulisi muuttaa. Tämä puolestaan edellyttäisi sopimusneuvotteluja, jotka mahdollisesti olisivat melko pitkäkestoiset. Esimerkiksi Heunin henkilöstön nimittämistä koskevat muutokset edellyttäisivät sopimusneuvotteluja YK:n kanssa.

Heunin, ulkoministeriön ja oikeusministeriön välillä käytyjen neuvottelujen perusteella on päädytty siihen, että tässä vaiheessa Heunia koskevaan lainsäädäntöön tehtäisiin tarvittavat ja sopimuksen mukaan mahdolliset muutokset. Sopimuksen muuttamiseen mahdollisesti johtavat neuvottelut käytäisiin pidemmällä aikavälillä.

Keskeiset ehdotukset

Lakiehdotuksen valmistelun lähtökohdat ovat: 1) ehdotettavat säännökset ovat YK-sopimuksen mukaiset, 2) tavoitteena on Heunin itsenäisyyden ja riippumattomuuden vahvistaminen sekä 3) YK-sopimuksen rajoissa tehdään yleisen lainsäädännön ja Heunissa noudatetun vakiintuneen käytännön mukaiset muutokset.

Ehdotettujen muutosten yksityiskohdista todetaan seuraavaa.

Nykyisten julkishallinnossa käytettyjen ilmaisujen mukaisesti Heunin todettaisiin toimivan oikeusministeriön hallinnonalalla, ei oikeusministeriön alaisuudessa. (2 §)

Laissa todettaisiin Heunin itsenäisyys ja riippumattomuus YK:n kanssa solmitun sopimuksen mukaisessa toiminnassaan. (2 §)

Henkilöstön nimittämistoimivaltaa koskevaa säännöstä täsmennettäisiin niin, että vakinaisten virkamiesten nimittämisen ohella oikeusministeriö ottaa työntekijät toistaiseksi voimassa oleviin työsopimussuhteisiin neuvoteltuaan Heunin johtajan kanssa. (5 §)

Heunista annettavan asetuksen antovaltuus muutettaisiin perustuslain 80 §:n vaatimusten mukaisesti täsmälliseksi ja tarkkarajaiseksi. Muutoslain perusteella valtioneuvosto antaisi uuden Heunia koskevan asetuksen. (6 §:n 1 momentti)

Heunin itsenäisyyden vahvistamiseksi ja nykyisten julkishallinnossa noudatettujen periaatteiden mukaisesti Heunin johtaja vahvistaisi Heunin työjärjestyksen. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan oikeusministeriö vahvistaa Heunin johtosäännön. Työjärjestyksessä määrättäisiin muun muassa johtamisesta, sisäisestä organisaatiosta ja työnjaosta, virkamiesten tehtävistä ja niiden järjestämisestä, asioiden valmistelusta ja ratkaisemisesta sekä sijaisista. (6 §:n 2 momentti)

Lisäksi lainsäädännöstä poistettaisiin tarpeetonta yleisen virkamieslainsäädännön kanssa päällekkäistä sääntelyä ja tehtäisiin teknisiä korjauksia. Tämä lisäisi sääntelyn selkeyttä ja poistaisi tulkintaongelmia.

Ehdotetut muutokset selkiinnyttäisivät Heunin henkilöstön oikeusasemaa. Henkilöstön määrään tai palvelussuhteen ehtoihin ei tulisi muutoksia.

Ehdotettujen muutosten YK-sopimuksen mukaisuus on valmisteluvaiheessa tarkistettu ulkoministeriöltä.

Oikeusministeriö selvittää erikseen ulkoministeriön ja Heunin kanssa mahdollisen neuvottelualoitteen tekemistä YK:lle sopimuksen uudistamiseksi. Erikseen selvitetään myös, tehdäänkö lainmuutoksen jälkeen ajantasainen eli konsolidoitu sopimus sopimussarjassa julkaistavaksi, kuten ulkoministeriö on ehdottanut.

Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.